

25 jaar Foeperpot, deel 1: de vegetatie

Dit jaar is het 25 jaar geleden dat de Foeperpot als educatieve natuurweide ingericht werd. Sinds dat allereerste begin is de ontwikkeling van de begroeiing gevolgd van dit natte graslandje dat midden in de woonwijk tussen de Gavinstraat en de Mansberg ligt. In dit nummer maken we de balans op van de ontwikkeling van de plantengroei. De volgende keer zullen we de fauna bespreken.

Inleiding

In 1988 werd aan de Drulse weg een weiland ingericht als educatieve natuurweide. Het bijna 2 ha grote terreintje lag in het uitbreidingsgebied van het dorp. De Mansberg was in aanbouw en de plannen voor de ontwikkeling van de wijk Gavinstraat waren in een vergevorderd stadium. Het gebiedje dat volgens Ben Thissen onder oudere Groesbeekers bekend stond als "de Foeperpot", was te nat voor woningbouw. De gemeente dacht eraan er een trapveldje van te maken. Het weilandje kende echter een vrij bijzondere flora, met in de greppels o.a. wateraardbei en Waterdrieblad (de enige vindplaats in Groesbeek). In het grasland stond nog veel Reukgras, diverse zeggensoorten en enkele grote pollen Dotterbloem. Ben Thissen kende het gebied van voor de oorlog, toen het nog een zeer fraai bloemrijk hooiland vol orchideeën was, dat veel leek op De Bruuk en waar hij zelfs het tegenwoordig uiterst zeldzaam Vetblad gevonden had. De WMG vond dat er op grond van de nog aanwezige

flora en geschiedenis potentie was voor een bijzonder natuurterreintje en maakte een inrichtingsplan. Het gemeentebestuur ging akkoord met het voorstel en zo werd in 1988 de Foeperpot ingericht als educatieve natuurweide. Kinderen mochten er in spelen en in aanraking komen met de natuur. De WMG zou het beheer voor haar rekening nemen.

Maaien en afvoeren

Net als bij De Bruuk bestaat het beheer uit jaarlijks maaien en afvoeren van het gewas. Hierdoor zou de bodem steeds schraler worden en zo weer geschikt worden voor de begroeiing die er veertig jaar eerder stond. Vooraf was al duidelijk dat een dergelijke verschraling een zeer langdurig proces is dat vele tientallen jaren in beslag neemt. Maar het feit dat er nog vrij veel bijzondere soorten aanwezig waren, maakte het kansrijk. De eerste twintig jaar gebeurde dat verschalend beheer door Coby Vrehe van Biologisch landbouwbedrijf De Bron dat het maaisel gebruikte in de potstal. Andere, noodzakelijke werkzaamheden zoals het opschonen van sloten en knotten van wilgen werden in de beginperiode gedaan door een groepje enthousiaste vrijwilligers uit de buurt en later door Landschapsbeheer Groesbeek. Omdat er nooit bemest werd, terwijl er wel jaarlijks maaisel afgevoerd werd, verschaalde de bodem. Hierdoor veranderde de begroeiing langzaam. In 1999 waren er al 41 nieuwe plantensoorten in de Foeperpot gevonden.

Foerperpot omstreeks 1985. De foto is genomen vanaf het Nijerf. Rechts is nog net de boomrij van de (nu oude) Drulse weg te zien. Wijk Mansberg bestaat nog niet.

In het jaar 2000 bezocht de KNNV afdeling Nijmegen de Foerperpot en werden alle plantensoorten in kaart gebracht. Zij vonden nog twaalf nieuwe soorten en brachten daarmee de teller in totaal op maar liefst 137 soorten planten!

Na twintig jaar was het proces van verschrapping zo ver voortgeschreden dat de koeien van De Bron het eiwitarme maaisel niet meer lustten. (Voor paarden is dit schrale, vezelrijke hooi wel geschikt). Omdat de machines van het loonwerkbedrijf te zwaar zijn voor de slappe grond, heb ik toen in 2009 zelf lichtgewicht maaiapparatuur aangeschaft en met hulp van enkele vrijwilligers (o.a. Dick Visser en Nel van den Bergh) de maaiwerkzaamheden overgenomen.

In 2007 kreeg de Foerperpot een planologische bescherming. In het bestemmingsplan kreeg het de status Natuurgebied.

Bepalen van de vegetatieontwikkeling

Om de ontwikkeling van de vegetatie door de tijd te kunnen volgen, legden we in 1988 vijf zgn. permanente kwadraten (PQ's) aan: plekken van 2x2 m waarvan precies bekend is waar ze liggen. Jaarlijks rond eind mei/begin juni wordt de vegetatie opgenomen: daarbij wordt niet alleen gekeken welke soorten in het vierkant staan, maar ook geschat hoeveel oppervlakte iedere soort bedekt. Zo krijg je een beeld van de ontwikkeling van de vegetatie door de jaren heen. Drie van deze PQ's liggen midden in het grasland van de Foerperpot. Daar is behalve het jaarlijkse maaien nooit iets gebeurd. De zode is altijd intact gebleven. De soortensamenstelling in 1988 geeft dus een beeld van de begroeiing zoals

die was toen het project startte (toen er nog koeien liepen). Twee PQ's liggen op plaatsen waar wel verstoring heeft plaatsgevonden. Eentje ligt hoog op de helling van de Drulse beek, niet ver van de Nieuwe Drulse weg. Bij de inrichting van het gebied in 1988 is de bodem daar schuin afgegraven. Later in 1994 is bij herinrichtingsmaatregelen van de Drulse Beek opnieuw de toplaag van het talud weggegraven. Bij die inrichting is ook een extra bocht in de beek gelegd nabij de Mansberg, waarbij een soort eilandje is ontstaan dat diep geplagd is, naar schatting 40 cm. Door het plaggen is de oude, voedselrijke bouwvoor verwijderd en is meteen een voedselarme situatie gecreëerd. Op dit 'eilandje' is een nieuwe PQ gelegd. Na de inrichting is op het onbegroeide talud en eiland wat maaisel uit De Bruuk uitgestrooid, in de hoop dat nieuwe soorten, die allang verdwenen waren, zich opnieuw konden vestigen. Zowel de ontwikkeling van de vegetatie in het grasland als van de onbegroeide taluds worden hieronder besproken.

De ontwikkeling van het grasland

In 2004 is voor het laatst in het Milieujournaal gepubliceerd over de vegetatieontwikkeling van de graslanden. Op grond van de plantengroei in de betreffende PQ's werd het grasland gerekend tot de zgn. Veldrusgemeenschap. Dit is nog steeds het geval. Ter illustratie laten we hier de vegetatieontwikkeling zien van een PQ(D3) van de afgelopen 25 jaar (zie pag. 16/17). Wat het eerst opvalt is de soortenrijkdom. Die is de afgelopen 25 jaar niet veel veranderd. Gemiddeld komen er 18,5 soorten voor in de PQ, die een oppervlakte heeft van 4 m². Dat is vrij veel. Ter illustratie: op dezelfde oppervlakte van een boerengrasland komt vaak maar één soort voor. Twee tot drie is daar al uitzonderlijk. In 1988 stonden er op sommige plekken nog 20 soorten op 4 m², dat is voor een 'gewoon' weiland dus nog heel veel. Achter iedere soort staat een code. Die code verwijst naar het type vegetatie. Plantensoorten met code 16 zijn kenmerkend voor graslanden van de klasse der matig voedselrijke graslanden, een grote groep graslanden. 21 van de 38 in totaal gevonden soorten hebben code 16. Dat is 55%. De toevoeging A binnen code 16 slaat op de verdeling binnen die klasse, nl. de Pijpenstrootjes-orde, dat zijn natte graslanden die schraal tot matig

Orchideeën (Rietorchis en Gevlekte orchis) in het oude grasland zijn anno 2013 een algemene verschijning geworden in de Foerperpot. Ook geel bloeiende Grote ratelaar is talrijk.

Enkele karakteristieke planten van het oude grasland van de Foerperpot:

1. Reukgras
2. Veldrus
3. Moerasspirea
4. Gewone wederik
5. Gevlekte orchis
6. Rietorchis

schraal zijn. De onderverdeling gaat nog verder: 16Ab (9 soorten), dat is het Dotterbloemverbond. Dit zijn drassige graslanden die jaarlijks gemaaid worden. Ze drogen in de zomer oppervlakkig en zijn vaak vrij voedselarm. De naamgever van dit verbond, de Dotterbloem, komt in de PQ zelf niet voor, maar elders in de Foerperpot wel, zij het in geringe mate (in 2012: 15 exemplaren dicht bij elkaar). Echte koekoeksbloem, Moerasrolklaver, Kattenstaart en Tweerijige zegge zijn kenmerkende soorten van het Dotterbloemverbond. Opvallend is dat in de loop van de 25 jaar het Dotterbloemkarakter steeds sterker is geworden. Met name het verschijnen van Moerasspirea, Grote ratelaar, Moerasvergeet-mij-nietje en Rietorchis in de PQ zijn daar verantwoordelijk voor.

Binnen het Dotterbloem-verbond is nog één

onderverdeling mogelijk. In onze PQ is dat 16Ab1: Veldrusgemeenschap. We vinden twee soorten die daarvoor min of meer kenmerkend zijn (zgn. differentiërende soort: zij komen ook in andere plantengemeenschappen voor, maar zijn binnen deze plantengemeenschap kenmerkend voor dat type): Veldrus en Moerasspirea. In deze plantengemeenschap komt ook vaak Gevlekte orchis voor, hoewel die eigenlijk kenmerkend is voor Heischraal grasland (19Aa2). Daarnaast komen er vaak ook soorten voor die in blauwgraslanden groeien. De Gevlekte orchis staat er inderdaad, maar blauwgraslandsoorten zoals Blauwe zegge, Blauwe knoop en Pijpenstrootje ontbreken. In De Bruuk vinden we die wel. Daar groeit de best ontwikkelde Veldrusgemeenschap van Nederland. Ook soorten als Tormentil, Ruw walstro, Bosane-

dwarsraai D3: 50-52 m.	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
tot bedekking	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
hoogte															
Reukgras	3	2	4	2	3	3	2	3	2	2	4	4	4	3	3
Veldrus	3	2	3	3	2	2	2	2	2	1		1		1	3
Scherpe Boterbloem	1	1	2	3	3	3	2	2	1	2	1	1	2		+
Moerasrolklaver	+	1	1	1	2	1	2	1	+	+	+	+	1	+	+
Gewone Zegge	+	+	1	+	+	1	3	3	2	+	+	1	2		+
Echte Koekoeksbloem	1	+	1	1	2	2	1	2	2	2	+	+	1	1	1
Lidrus		+	1	+	1	+	1	1	+	+	+	1	1	1	1
Witbol	2	+	1	1	1	+	+	+	+	+		1	+	+	+
Kruipende Boterbloem	2	+			1	1	+	+	+	R	+			1	+
Pinksterbloem	1	1	1	1	2	1	+	1	+	+		+	1	+	+
Veldzuring	+	+	+	2	2	1	+	+	1	1	1	+	+	1	+
Kattestaart	+	+			1	+	+	+	-	+	+	+		1	1
Dikkopmos			4	2	2	n	4	3		3	+	1			
Ruw Beemdgras	+	1	+					+		+		+		+	+
Tweerijige Zegge	+	1		1	+	1	2	2	1	3	+	+			
moeraswalstro	+			+	1	+	1	+	+	-				+	+
Kale Jonker	+	+		1	1	1	+	+	+	+	+		+		
Waterbies					+		+	+							
Akkerhoornbloem	+						+		+	+		+			
Paardebloem	+					+		+		R					
Schildereprijs		1			+										
Egelboterbloem	+	+			+		+	+							
Moerasmuur		1			-		+								
Fioringras	+				+	+	+							+	
Rood Zwenkgras	+														
Waterkruid					+										
Mannagrass		+	1												
Fijn Laddermos			+												
Puntmos/hartbl puntmos							1	2		1		3		2	
Beemdlangbloem								1	+			+	+	2	+
Smalle weegbree								+	+		+	+	+	1	1
Grote Ratelaar								+	1	4	3	1	1	2	2
Paardebloem												+			
Rietorchis															+
Gevlekte Orchis															
Rood Zwenkgras															
Moerasvergeet-mij-nietje															
Moerasspirea															
breed blauw gras?															
totaal aantal soorten	20	19	14	13	21	17	22	24	18	20	14	20	13	17	18

Tabel 1 vegetatietabel van dwarsraai D3 in het oude grasland..

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013		veg. code	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	tot bedekking		
							25	25	40	40	hoogte		
2	3	1	2	3	3	2	3	4	4	3	Reukgras	16	d
3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	Veldrus	16Ab1	d
1	2	2	2	1	1	1	+	1	+	1	Scherpe Boterbloem	16A	k
+		1	1	1	1	+	+	+	+	+	Moerasrolklaver	16Ab	k
+	2	2	+	+	1	1	+	1	1	2	Gewone Zegge	9A	k
+	2	2	1	+	+			+	+	+	Echte Koekoeksbloem	16Ab	k
2	1	+	1	+	2	1	1	+	+	+	Lidrus	16A	k
	+	+	+	1	+	+	+	+	+	+	Witbol	16	k
+		+		+			+				Kruipende Boterbloem	16 en 12	k
	+	+	+	+	+	+	+	+			Pinksterbloem	16	k
+	+	+	+	+		+	+	1	+	+	Veldzuring	16	k
1	+	+	+		+		+		+	+	Kattestaart	16Ab	k
1		+							+		Dikkopmos		
	+		R		+			+			Ruw Beemdgras	16A	k
+					+						Tweerijige Zegge	16Ab	k
										+	moeraswalstro	16A	d
								+			Kale Jonker	16A	k
							+				Waterbies		
											Akkerhoornbloem	16	k
											Paardebloem	16Bb	k
											Schilderprijs	9Aa3	k
											Egelboterbloem	9	k
											Moerasmuur	9A	k
											Fioringras	12B	k
											Rood Zwenkgras		
											Waterkruiskruid	16Ab4	
											Mannagrass	8A	k
		+									Fijn Laddermos		
2		5	+	2		3	4	2	2	1	Puntmos/hartbl puntmos	9	k
1		+	1	+	1	+	+	+	+		Beemdlangbloem	16	k
2	3	1	2	3	2	2	3	2	4	3	Smalle weegbree	16	k
2	2	2	3	2	1	3	2	2	3	1	Grote Ratelaar	16Ab	k
											Paardebloem	16Bb+c	
	+	+	+	+		+	+	+	+	1	Rietorchis	16Ab	k
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	Gevlekte Orchis	19Aa2	d
	+										Rood Zwenkgras	14	d
						+	+	+	+		Moerasvergeet-mij-nietje	16Ab	d
									+		Moerasspirea	16Ab1	d
										1	breed blauw gras?		
17	16	20	18	17	16	17	18	19	19	17	totaal aantal soorten		

Uitleg tekens:

R: 1 plant;

+ enkele planten, maar weinig bedekkend;

1 veel planten maar weinig bedekkend,

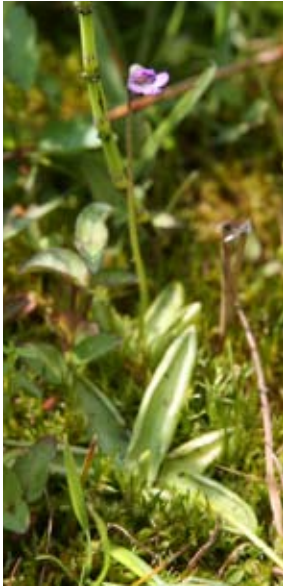
2: planten bedekken 5-25% van oppervlakte;

3:bedekking 25-50%,

4: bedekking 50-75%;

5: bedekking 75-100%

k= kensoort; d=differentiërende soort

Het vleesetende Vetblad. Het plantje inclusief bloem is ca. 5 cm hoog.

moon, Slanke sleutelbloem en Wilde bertram zijn daar vaak te vinden. Zowel Tormentil als Ruw walstro en Blauwe zegge komen in de Foerperpot voor, maar niet in het 'oude' grasland. Bosanemoon wel, op één plek. We komen daar later nog op terug. In de andere twee PQ's in het oude grasland is de ontwikkeling in dezelfde richting gegaan, zij het wat minder ver gevorderd. We zien dus dat het karakter van de Veldrusgemeenschap in de loop der jaren steeds sterker is geworden. Naast het verschijnen van soorten, zijn er ook soorten achteruit gegaan of zelfs verdwenen. Het gaat om soorten als Witbol, Fioringras, Akkerhoornbloem en Paardenbloem, soorten van voedselrijke graslanden. De gewenste ontwikkeling heeft dus duidelijk plaatsgevonden, en heeft zoals verwacht veel tijd in beslag genomen en het proces gaat nog steeds door..

De vegetatieontwikkeling van de taluds

Anders was dat bij de twee PQ's op de taluds. Daar is de bodem geplagd, waardoor de voedselrijke toplaag verwijderd is. Dit is gebeurd bij de herinrichting van de Drulse Beek in september 1994. In de voorheen kaarsrechte beek met steile wanden zijn kronkels gelegd en de oevers zijn verflauwd. Omdat met het afgraven van de toplaag ook de zaadbank is verdwenen en om het ontwikkelingsproces te versnellen, is er toen maaisel uit De Bruuk opgebracht. Dit heeft zijn effect niet gemist. In de jaren daarna zijn er soorten op de taluds gevonden die duidelijk te herleiden zijn naar zaad dat in dat hooi aanwezig was. Het gaat om de volgende soorten: Smalle weegbree, Sterzegge, Blauwe zegge, Gewoon knoopkruid,

Herinrichting Drulse beek in 1994. In de voorheen kaarsrechte watergang kwamen kronkels en de taluds werden verflauwd. Achter in de boek ontstond een geplagd schiereilandje.

Tormentil

Tormentil, Moerasvergeet-mij-nietje, Kantig hertshooi, Veelbloemige veldbies, Brunel, Kamgras en Biggenkruid. Het aantal soorten in de "schiereiland PQ" lag al snel rond de dertig en is daarna ook zo hoog gebleven. De tweede PQ op het talud blijkt achteraf wat te hoog op het talud te zijn gelegd. Het is daar nog te voedselrijk gebleven en doordat dat deel niet altijd gemaaid is, is vanuit de bovenkant verruiging opgetreden. De vegetatie wordt hoog (ca. 75 cm) en is niet erg soortenrijk. Iets lager op het talud zien we die verruiging niet. Daar heeft zich een prachtige soortenrijke, lage vegetatie ontwikkeld vol orchideeën en de hierboven genoemde soorten. Er hebben zelfs nog drie jaar enkele planten van het zeldzame, vleesetende plantje Vetblad gestaan. De planten waren afkomstig uit wat zaad dat daar op een plek uitgestrooid was, een natte en voedselarme plek waar de meeste planten niet hoger worden dan 5 cm. Blijkbaar was deze geschikt voor Vetblad, want na een paar jaar stond hij er ineens, bloeiend en wel met vijf minieme plantjes. Drie jaar hebben ze er gestaan, maar daarna zijn ze niet meer teruggevonden. Waarschijnlijk is overbeschaduwing door wilg hiervan de oorzaak, want de wilgenopslag op het talud was toen problematisch groot.

Nieuwvestiging van soorten in gesloten vegetatiedek vaak heel moeilijk

Een soort die ook door uitzaaiing in de Foerperpot terecht is gekomen, is de Grote rateelaar. Het bijzondere van deze plant is dat het een half-parasiet is op grassen. Met zijn wortel parasiteert hij op de wortels van het gras

*Explosie van Grote ratelaar-
maakt Foerperpot eind mei
bleekgeel. Foto gemaakt in
2007.*

Detail Grote ratelaar

Moerasvergeet-mij-nietje

en tapt water en voedingsstoffen af die het gras heeft opgenomen. De ratelaar is groen, dus produceert zelfs suikers met behulp van zonlicht. Vandaar: half-parasiet. De grasgroei wordt door de activiteit van de Grote ratelaar enigszins onderdrukt. Hierdoor krijgen andere kruiden meer kans zich te ontwikkelen. In 1994 was de vegetatie van De Foerperpot dusdanig dat Ratelaar daar in paste, toch ontbrak hij. De dichtst bijzijnde vindplaats van deze soort was De Bruuk, maar de zaden van deze soort zijn blijkaar te zwaar om de afstand van ca. 2 km te kunnen overbruggen. Daarom is er in 1994 zaad van de Grote ratelaar uitgestrooid. Het resultaat was verbluffend. Het daarop volgende jaar dook de soort al vrij veel op. Ratelaar is eenjarig en komt dus ieder jaar uit zaad tot ontwikkeling. De planten produceren grote hoeveelheden zaden, kortom na een paar jaar stonden er vele duizenden ratelaars die de Foerperpot met hun bloemen bleekgeel kleurden.

Een dergelijke opmars van een nieuwe soort in een bestaande vegetatie is eerder uitzondering dan regel, want de soorten die door het opbrengen van maaisel in de taluds van de Drulse beek tot ontwikkeling waren gekomen, dringen nauwelijks door in het oude grasland. Soorten als Blauwe zegge, Knoopkruid, Tormentil, Kantig hertshooi, Brunel, Kamgras, Veelbloemige veldbies en Biggenkruid staan nog steeds uitsluitend in het talud en hebben tot nu toe niet het oude grasland weten binnen te dringen. In 2009 vestigde zich Moerasvergeet-mij-nietje in PQ.D3. Dat heeft dus 15 jaar gekost. Op het talud is het een algemene verschijning, in het oude grasland is hij nauwelijks

te vinden. Een soort als Smalle weegbree liet wel een snelle ontwikkeling zien. Deze algemene soort kwam vreemd genoeg aanvankelijk niet voor in de Foerperpot, maar zat wel in het maaisel van De Bruuk. Daar sloeg hij aan en verbreidde zich gestaag. In 1995 niet alleen op talud, maar in datzelfde jaar ook al in PQ.D3, in 2003 in D2, in 2004 in D4. Momenteel zie je hem overal.

Natuurlijk speelt ook de voedselrijkdom hierbij een rol. Het geeft soorten van voedselrijke standplaatsen een concurrentievoordeel. De vegetatie is dan hoog en dicht en verhindert vestiging van laagblijvende soorten van voedselarme standplaatsen. Het is onbekend hoe hoog het voedingstoffengehalte in de bodem van het oude grasland in de Foerperpot is. Daar zijn nooit metingen aan verricht. Gezien de hoogte van de begroeiing, vrij laag en veelal tussen 20 en 40 cm, en het voorkomen van vrij veel soorten die een indicatie geven van voedselarmoede (16Ab soorten), lijkt de verschraling toch al vrij ver gevorderd. De lage vegetatie lijkt dus geschikt voor bovengenoemde soorten. Toch lukt het nauwelijks om zich te vestigen.

Orchideeën

In de Foerperpot komen drie soorten orchideeën voor: de Gevlekte orchis (*Dactylorhiza maculata*), Rietorchis (*D. majalis praetermissa*) en Brede orchis (*D. majalis majalis*). Deze soorten hebben zich spontaan gevestigd. In 1995 verscheen de eerste Gevlekte orchis in het grasland en in 1996 de eerste Rietorchis. Ze zijn niet uit maaisel van De Bruuk afkomstig, want de ontwikkeling van zaad tot eerste bloem duurt drie jaar en het Bruukmaaisel is in 1994 uitgestrooid. Ben Thissen had de laatste orchideeën in 1977 gezien, maar dat betekent niet dat ze er daarna niet meer waren. Ze bloeiden alleen niet meer. Mogelijk waren de wortelknolletjes nog wel aanwezig en groeide daar mogelijk af en toe een blaadje uit. Een waarneming van een bewoner van de Mansberg duidt ook in deze richting. Nadat de wijk Mansberg gebouwd was, had hij een vijver aangelegd en een paar jaar later waren er spontaan enkele rietorchissen verschenen. Dit gebeurde rond de tijd dat ze ook weer in de Foerperpot verschenen, rond 1995. De orchideeën breidden zich gestaag uit. Ieder jaar verschenen er meer in het grasland. Ook in het talud en op het "eiland" verschenen ze rond 2001. Nu staan de grootste exem-

Aardbommel Sascha bewondert de Brede orchis

plaren in het talud. Naar schatting stonden er in 2013 meer dan duizend orchideeën in de Foerperpot. In 2013 werd ook een klein groepje vroeg bloeiende Brede orchissen ontdekt in het oude grasland. In 2009 was al een enkeling gevonden.

Wilgenprobleem

Veel soorten kunnen moeilijk binnendringen in een reeds bestaand, gesloten vegetatiedek, maar wel op een kale, geplagde bodem. Een goed voorbeeld daarvan is wilg. In het geval van de Foerperpot voornamelijk Grauwe wilg. Deze soort heeft zich direct na het plaggen in 1994 gevestigd in het talud en op het eiland en is daar een soort plaag geworden. Ondanks dat de bodem arm aan voedingsstoffen is, kunnen deze wilgen gemakkelijk in één jaar tijd anderhalve meter hoog worden. Ze dreigen daarmee de laag blijvende graslandvegetatie te overschaduw. Eenmaal per jaar maaien bleek onvoldoende om ze in toom te houden. En toen de wilgen op het "eiland" in een jaar niet gemaaid konden worden, dreigde het daar helemaal uit de hand te lopen. De vrijwilligers van Landschapsbeheer Groesbeek hebben ze in 2011 met wortel en al uitgestoken en sindsdien is het probleem onder controle. Ze worden tweemaal per jaar aangepakt: met de zaag in april als ze uitgelopen zijn, en in augustus met de maaimachine. Opvallend is dat wilg in het oude grasland helemaal geen probleem vormt. De vegetatiemat is daar gesloten, waardoor wilg geen kans krijgt zich te vestigen, zelfs niet als je daar stopt met maaien. Zijn dergelijke, niet gemaaide plekken nat, dan komt Moerasspirea tot dominantie, vaak samen met Grote brandnetel. De planten kunnen dan wel 2 m hoog worden. Op drogere plekken is verruiging te herken-

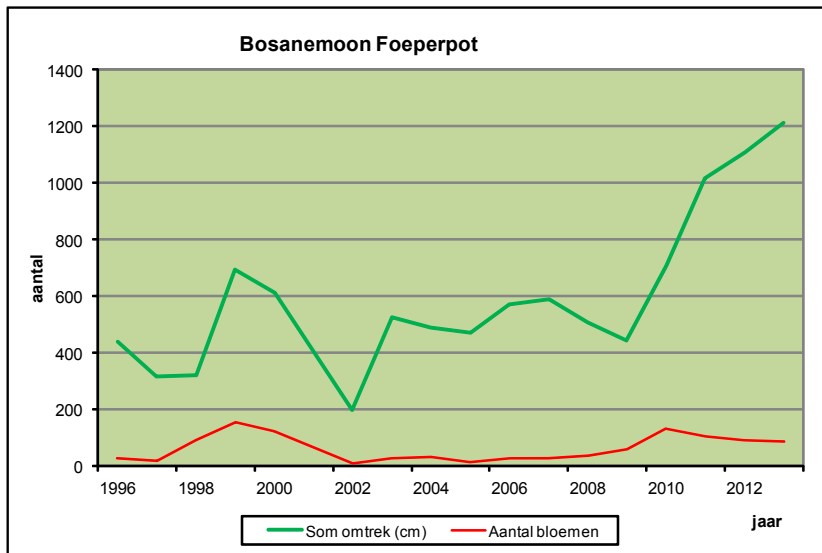
nen aan de combinatie Grote brandnetel met Haagwinde en soms ook nog Braam. Voor maaimachines een verschrikking, vanwege de verstrikkende werking van de twee slingerplanten.

Bosanemoon

De Bruuk is beroemd vanwege het voorkomen van bosanemoontjes in graslanden. Meestal staan ze in het bos of in taluds van greppels, maar in graslanden zie je ze niet vaak. In de zeldzame Veldrusgemeenschap horen ze wel thuis. Nu staan bosanemoontjes ook sinds jaar en dag in de Foerperpot, in de greppels langs de Oude Drulse weg. Bij het informatiebord staat ook een mooie populatie in de greppel. In 1995 ontdekte ik niet ver van die plek bosanemoontjes in het grasland. Omdat ik benieuwd was hoe die zich zou ontwikkelen, bekijk ik jaarlijks hoe groot de plek is en hoeveel bloemen er bloeien. Er bleken 3 polletjes te staan, twee duidelijk afgebakende, waar het blad van de bosanemoon dominant was en een wat losse plek waar verspreid planten stonden. Jaarlijks is de omtrek van de pollen gemeten en is het aantal bloempjes geteld. In grafiek 1 zijn de gegevens weergegeven. Uit de grafiek blijkt dat ondanks geringe fluctuaties de omtrek van de polletjes de eerste jaren min of meer gelijk bleef totdat vanaf 2010 de omtrek duidelijk toeneemt. Het aantal bloempjes laat rond 1998 tot 2000 een duidelijke piek zien. Er was toen een aantal zeer natte jaren. Ook de laatste jaren lijkt het aantal bloempjes in de lift.

In talud bij het informatiebord staat een grote groep bosanemoonen. Niet ver daarvandaan staan ook wat plukjes in het grasland en dat is bijzonder.

Grafiek 1. Ontwikkeling van Bosanemoon in het grasland van de Foerperpot

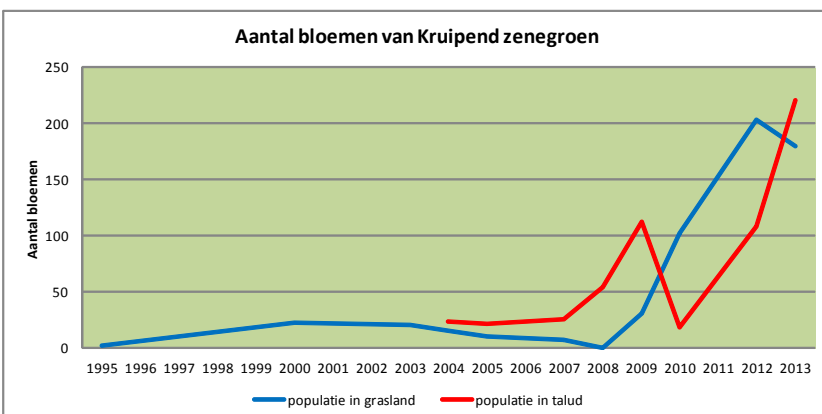

Bosanemoontjes

Kruipend zenegroen

In 1995 ontdekte ik in het grasland van de Foerperpot enkele bloeiende planten van het fraai bloeiende Kruipend zenegroen op enkele meters afstand van elkaar. Het was een nieuwe soort in de Foerperpot. Uitgesloten was dat deze afkomstig was uit het maaisel van De Bruuk dat een jaar eerder uitgestrooid was. Het maaisel was in oktober/november uitgestrooid, de plant bloeide begin mei van het volgende jaar. Die periode is te kort om een dergelijke ontwikkeling mogelijk te maken. Dat duurt minstens een seizoen

Grafiek 2. Ontwikkeling van Kruipend zenegroen in het grasland van de Foerperpot

Kruipend zenegroen in het talud bij het schiereilandje

langer. Het zenegroen moet hier dus op een andere wijze terecht gekomen zijn, misschien wel uit tuinen. In 2004 vonden we een nieuwe populatie in het talud aan de nieuwe Drulse weg, vlakbij het geplagde "eiland". Beide populaties werden gevolgd door het aantal bloemen te tellen. In grafiek 2 zijn de resultaten weergegeven.

De populatie in het grasland groeide langzaam, maar nam daarna af om vervolgens weer snel uit te breiden. De populatie in het talud, die waarschijnlijk al een aantal jaren langer bestond, gezien het aantal bloemen aan het begin, bleef eerst ook vrij constant om zich daarna snel uit te breiden. De dip in 2010 kan verklaard worden door het feit dat het dat jaar niet lukte op die plek en op het eiland de wilgen te maaien, waardoor zich een wilgenstruweel van bijna 2 m hoog ontstond. Zoals gezegd is dit probleem in 2011 dankzij Landschapsbeheer Groesbeek gelukkig aangepakt.

Discussie

De Foerperpot zich de afgelopen 25 jaar langzaam, maar gestaag ontwikkeld tot een fraai

Kruipend zenegroen van bovenaf

nat, schraal hooiland dat vegetatiekundig gerekend kan worden tot het Dotterbloemverbond, met delen die tot de Veldrusgemeenschap gerekend kunnen worden. De soortenrijkdom is zeer hoog en dat is uniek te noemen voor een terreintje dat midden in een woonwijk is komen te liggen.

De vraag die we ons kunnen stellen is of bij de inrichting van het terrein niet beter gekozen had kunnen worden voor het afplaggen van het terrein om een betere uitgangssituatie te krijgen. Plaggen heeft als voordeel dat, wanneer het gecombineerd wordt met het opbrengen van maaisel (= zaad) uit een naburig natuurgebied met gelijke ecologische omstandigheden, de vestiging van gewenste soorten veel sneller gaat. We hebben dat niet alleen kunnen vaststellen in de Foerperpot zelf, bij het talud langs de Nieuwe Drulse weg en het geplagde "eiland", maar ook bij de nieuwe natuurterreinen van de Stichting Landschap Ooijpolder-Groesbeek. Daar zie je in bijv. Kaalbroek, Slumke en Schildbroek een razendsnelle ontwikkeling van de vegetatie optreden, waarbij in drie tot vier jaar een ontwikkeling is bereikt die verder is dan die van de Foerperpot in de afgelopen 25 jaar. Enerzijds heeft dat te maken met de schralere en natte condities die door het plaggen bereikt worden, anderzijds komt het doordat nieuwe soorten niet een gesloten vegetatiedek hoeven binnen te dringen, iets wat in de Foerperpot voor de meeste soorten zeer moeizaam bleek te gaan.

Waterdrieblad met zijn onwaarschijnlijk mooie bloemen staat van oudsher in de Foerperpot, de enige vindplaats in Groesbeek van deze soort.

Wateraardbei doet het prima in de Foerperpot

Plaggen blijkt succesvol bij natuurontwikkeling op voormalige, overbemeste graslanden en akkers. De uitgangssituatie bestaat daar immers uit soortenarme monocultures zonder noemenswaardige zaadbank. In de Foerperpot was in 1988 sprake van een andere uitgangssituatie. Het gebied had toen al een hoge soortenrijkdom. Er stonden zelfs soorten die nergens anders in Groesbeek te vinden zijn, zoals Waterdrieblad. Ook de orchideeën die vanzelf terugkwamen (omdat ze waarschijnlijk nooit echt weg waren geweest) en na herstel van het hooilandbeheer weer opdoken, waarbij de Rietorchis niet in De Bruuk voorkwam en de Foerperpot ook voor deze soort de enige groeiplaats binnen de gemeente Groesbeek bleek te zijn (al wisten we dat toen nog niet, omdat we dachten dat de soort verdwenen was). Plaggen had zeker het einde betekent voor de Rietorchispopulatie en misschien ook voor het Waterdrieblad. Dat geldt waarschijnlijk ook voor een soort als Wateraardbei die het goed doet in de Foerperpot. Het DNA van Rietorchis, Gevlekte orchis en Wateraardbei en misschien nog andere oorspronkelijk aanwezige soorten in de Foerperpot is mogelijk net wat anders dan die van soortgenoten uit De Bruuk. Voor die soorten kan de Foerperpot van belang zijn om inteelt van de Bruukpopulaties tegen te gaan.

Juist omdat de Foerperpot al in het begin soortenrijk was, is plaggen ongewenst en dient men derhalve wat langer geduld op te brengen om tot mooie resultaten te komen.

Henny Brinkhof